

5. Науково-освітні та політико-правові аспекти інтеграції українства в європейський простір

Тетяна Антонюк

Співпраця українських ВНЗ з зарубіжними в умовах реформування національної системи освіти

У статті аналізуються програми співпраці українських національних вищих навчальних закладів із зарубіжними вищими школами та акцентується увага на проблемах їх реалізації в умовах реформування української системи освіти.

In the article the programs of collaboration between Ukrainian national higher educational establishments with foreign higher schools are analysed and attention is accented to the problems of their realization in the conditions of reformation of the Ukrainian system of education.

В умовах сьогодення існує необхідність розвивати особистість, здатну до сприйняття і творення змін, налаштовану на сприйняття зміни як природної норми, а застою, незмінності, застигlosti як прикрого винятку. У цьому контексті надзвичайно важливою є безпосередня співпраця між університетами України та зарубіжних країн, яка має різні форми, ступені взаємодії та спирається на давні традиції. Тематика спільних проектів і програм сьогодні є далеко не всім відомою і неповною, отже, пошук нових форм та суб'єктів міжвузівської співпраці потребує особливої уваги і посилення.

Питання міжнародного співробітництва в галузі вищої освіти серед вітчизняних науковців досліджують В. Андрущенко [1, с. 13–18], Ю. Горобець [5], Л. Барановська [3, с. 33–40], М. Барановський [3, с. 33–40], М. Бондаренко [4, с. 7–16], М. Згуровський [9], Г. Шубартовський [16, с. 59–63] та інші науковці. Участь українських ВНЗ у міжнародних освітніх проектах є предметом щорічних обговорень колегії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, міжнародних конференцій та семінарів, що висвітлено в центральній освітянській пресі. Серед зарубіжних дослідників цю проблему піднімають Ф. Андрушкевич [2, с. 108–113], Л. Жулева [6, с. 51–55], Д. Мацкевич [6, с. 51–55] та ін.

У Законі України «Про вищу освіту» міжнародна співпраця розглядається як інструмент державної політики, що забезпечує впровадження в українській освітній системі європейських норм і стандартів. Держава сприяє міжнародному співробітництву у галузі вищої освіти і здійснює заходи щодо розвитку та зміцнення взаємовигідного міжнародного співробітництва у галузі вищої освіти в рамках двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів і угод та створює умови для міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів усіх форм власності [7, с. 104]. Починаючи з 1995 р. Україна активно співпрацює з науково-освітніми структурами, представництвом ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи, Європейського Союзу та міжнародними освітніми асоціаціями [5; 9].

Основні європейські програми та ініціативи у сфері освіти і навчання, що мають міжнародний вимір такі: Темпус, Еразмус Мундус, Жан Моне, Молодь в дії та інші. Познайомимося більш детально з кожною із зазначених програм.

Темпус (Tempus, Trans-European Mobility Partnership Scheme for University Studies) – одна із програм Європейського Співтовариства, що розроблена для надання допомоги соціально-економічним перетворенням в країнах-партнерах. Ця європейська програма міжуніверситетської співпраці та обміну студентами і викладачами сприяє удосконаленню систем вищої освіти в країнах-партнерах. Співробітництво

з партнерами – країнами-членами Європейського Союзу максимально збалансоване. З 2007 р. по 2013 р. дія цієї програми поширюється і на країни колишнього СРСР, Середземномор'я та Західних Балкан. Європейський Союз розглядає співпрацю у сфері вищої освіти як пріоритет співробітництва із сусідніми країнами.

Темпус є програмою малих грантів, що передбачає надання фінансування в обсязі до 500 тисяч євро. Відбір проектів здійснюється на основі їхньої якості та академічної цінності відповідно до пріоритетів, які щорічно визначаються міністерствами освіти країн-партнерів. Проекти Темпус формуються як консорціуми (consortia) між інституціями в країнах ЄС та країнах-партнерах. У кожній країні ЄС є свій Національний контактний пункт (National Contact Point), який надає допомогу та поради при підготовці та імплементації проектів. У країнах-партнерах з цією метою працюють Національні офіси програми Темпус (National Tempus Offices), які допомагають у пошуку партнерів та надають інформацію про програму Темпус у своїх країнах [10; 12, с. 119–126].

Еразмус Мундус (Erasmus Mundus) – освітня програма ЄС, спрямована на активізацію міжнародної співпраці та підвищення мобільності студентів, викладачів, науковців європейських університетів та вищих навчальних закладів третіх країн на всіх континентах. У рамках цієї програми студенти старших курсів і науковці з України, Молдови та Біларусі можуть отримувати стипендії від Європейського Союзу для продовження свого навчання або проведення наукових досліджень у країнах Європейського Союзу.

Програма почала впроваджуватись у 2004/2005 навчальному році і відкрита для 27 країн Європейського Союзу (1 категорія), країн-кандидатів на вступ до Європейського Союзу (2 категорія), країн Європейського економічного простору та Європейської асоціації вільної торгівлі (3 категорія країн), інших третіх країн.

Магістерські курси Erasmus Mundus розраховані на три перші категорії країн, тоді як стипендії пропонуються студентам і науковцям з усіх третіх країн. Партнерство може встановлюватись між магістерськими курсами Erasmus Mundus і вищими навчальними закладами третіх країн в усьому світі. Стипендії, що пропонуються в рамках партнерства для навчання студентів і науковців Європейського Союзу у третіх країнах, призначені для студентів старших курсів і науковців з країн ЄС, які беруть участь у магістерських курсах Erasmus Mundus.

Стипендіями Erasmus Mundus забезпечуються виключно студенти старших курсів і науковці третіх країн, які не є членами Європейського Союзу, в тому числі Україна, Молдова

та Біларусь. Водночас, заклади вищої освіти третіх країн можуть бути партнерами в рамках компоненту партнерства.

Загальний бюджет програми складає 950 млн. євро. Термін реалізації: 2009–2013 рр. Найбільшу частину бюджету, близько 90 %, передбачається використати на стипендії.

З 2007 р. Європейська Комісія запровадила ще одну модальність програми – «Вікно для зовнішньої співпраці», ініційовану Офісом ЄвроДопомога – з метою посилення співробітництва у сфері вищої освіти між Європейським Союзом та третіми країнами через систему мобільності направлену на обмін студентами та вченими, а відтак обміну знаннями і навичками на рівні вищої освіти.

У рамках цього нового компоненту Європейська Комісія фінансує такі види мобільності між європейськими університетами, що охоплені програмою Erasmus Mundus та університетами третіх країн:

– обмін студентами (undergraduate, master, doctorate and post-doctorate);

– обмін академічним персоналом (обмін з метою викладання, практичного навчання та досліджень) [10; 12, с. 126–130].

Програма «Жан Моне» – Розуміння Європейської Інтеграції (Jean Monnet Programme – Understanding European Integration) на початковому етапі її називали «Європейська інтеграція в університетській освіті» вперше була ініційована ще у 1990 р. на прохання університетів для започаткування університетських курсів та предметів з питань європейської інтеграції. На початку діяльність Жан Моне була сфокусована на університетах та установах вищої освіти в країнах-членах ЄС, після чого аналогічні акції також почали здійснюватись у колишніх країнах-кандидатах – з 1993 р. у Польщі, з 1997 р. – у Чехії, з 1999 р. – в Угорщині. В рамках цієї діяльності Європейська Комісія виділяє кошти університетам на започаткування викладання предметів, пов'язаних з тематикою європейської інтеграції розвитку наукової діяльності у зазначеній сфері. Ці предмети вивчають побудову європейської спільноти, європейське право, європейську економіку та політику, історію європейської інтеграції. Основними цілями діяльності Жан Моне є такі:

– стимулювання навчання, досліджень та аналітичної діяльності у сфері вивчення Європейської інтеграції;

– підтримка існування відповідного рівня інститутів та асоціацій, що фокусують свою діяльність на питаннях пов'язаних з Європейською інтеграцією, а також на освіті і навчанні з питань Європейської перспективи.

Правовою основою програми Жан Моне є спільне рішення Європейської Ради та Європейського парламенту від 15 листопада 2006 р. № 1720/2006/ЕС щодо програми дій ЄС у сфері постійного навчання, в рамках якої функціонує програма Жан Моне.

З часу свого заснування і до 2006 р. програмою Жана Моне профінансовано близько 2800 проектів з вивчення Європейської інтеграції, включаючи функціонування 112 Європейських центрів досконалості Жана Моне, 720 кафедр Жана Моне, близько 2000 постійних курсів та Європейських модулів. Програма охопила 60 країн світу і близько 800 університетів пропонують курси Жана Моне у своїх навчальних програмах. Акція Жана Моне також охоплює мережу із 1800 професорів, які мають аудиторію 250 000 студентів щорічно [10; 12, с. 131–133].

Програма «Молодь в дії» (Youth in Action Programme) є новою програмою ЄС у сфері молодіжної політики, що реалізується упродовж 2007–2013 років із загальним бюджетом 885 млн. євро. Програма спрямована на молодь

віком від 13 до 30 років і покликана зробити вагомий внесок у підвищення рівня компетентності та обізнаності молодих людей і є ключовим інструментом у наданні їм можливостей для неформального пізнання Європейського виміру. Програма також заохочує тих молодих людей, які мають менше можливостей для пізнання [10].

Метою програми є розширення можливостей для молоді у пізнанні єдиної європейської спільноти та активної участі у її розбудові.

Провідні національні ВНЗ беруть участь у реалізації вище зазначених освітніх програм, проте результати їхньої співпраці майже не відомі широкому науково-освітньому загалу. Зокрема, програмою «Темпус» встигло скористатися чимало національних навчальних закладів. Насамперед, це Київський, Одеський і Харківський національні університети, Тернопільська академія народного господарства та інші відомі в Україні ВНЗ. У царині виконання програми «Темпус» окремим ВНЗ вдалося налагодити продуктивні науково-освітні контакти з колегами з університетів Західної і Центральної Європи, навчатися сучасному менеджменту дослідницькими та освітніми проектами, перейняти вкрай потрібний досвід управлінської діяльності у сфері освіти і науки [8].

Україна отримала доступ як представниця «третьох країн» для ЄС і до програми «Еразмус Мундус», що є додатковим важливим каналом її інтеграції в європейський освітній простір, оскільки відкриває певні можливості для прилучення до європейського освітнього середовища не лише викладачів, але й студентів, до того ж коштом ЄС.

Зберігають певне значення й далі розвиваються програми дво- і тристоронньої співпраці між Україною і державами – членами ЄС. Добрі традиції такої співпраці в гуманітарній сфері на рівні міністерств і академії наук існують між Україною, Німеччиною, Австрією, меншою мірою – Францією, Великою Британією та деякими іншими членами ЄС. Однією з найбільш сталих форм такої співпраці є партнерство на довготривалій основі [12, с. 135–136]. Таких побратимів у країнах ЄС має вже чимало наших університетів, зокрема Національний університет «Києво-Могилянська Академія», Львівський національний університет ім. І. Франка, університет «Львівська політехніка», Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича та інші столичні й регіональні науково-освітні центри.

Співпраця українських вишів з партнерами в такому форматі є ресурсно асиметричною. Українські працівники вищої освіти очікують від своїх партнерів набагато більше, аніж можуть запропонувати їм. З 2004 р. зросло значення програм транскордонної співпраці, до виконання яких історично найкраще підготовлені заклади науки та освіти з обох боків кордону розширеного ЄС. Цю роль змушені взяти на себе регіональні ВНЗ, які заздалегідь не були підготовлені до виконання ролі основних партнерів західних освітньо-наукових закладів. На противагу цьому, важливість попередніх контактів і досвіду співпраці між університетами України і нових членів ЄС – Польщі, Словаччини та Угорщини посилюватиметься спільним інтересом до успішного розв'язання нагальних проблем нового прикордоння ЄС. Це неминуче вимагатиме використання потенціалу місцевих університетів та інших ВНЗ на цих територіях.

Актуальні потреби національної освіти і науки значно перевищують наявні вітчизняні і зарубіжні ресурси її розвитку. Теоретично мобільність є одним з ключових надбань Європейського Союзу у сфері освіти: студенти країн ЄС можуть на будь-якому етапі навчання перевестися до уні-

верситету іншої країни спільноти або провести за кордоном кілька семестрів. Про успіхи у цій сфері свідчить і приклад Німеччини – німецькі студенти дедалі частіше їдуть навчатися в інші країни ЄС. За останні десять років кількість німців в університетах інших країн спільноти зросла удвічі й становить сьогодні більше 115 тисяч. Проте практично українцям, які хочуть поїхати на навчання до однієї з країн ЄС, доведеться мати справу з неабиякими бюрократичними перепонами. Візове питання є складним для наших студентів, які у країнах ЄС є іноземцями. Навчаючись в тому чи іншому європейському університеті, наприклад, за програмою Erasmus Mundus і маючи намір продовжити навчання у іншій європейській країні, українським студентам доводиться проходити через низку бар'єрів. Існують надто тривалі й складні візові процедури для іноземних студентів, які критикує і Єврокомісія [15].

Істотна проблема – документи, які часто треба перекладати англійською, а якщо ти з-поза ЄС – то ще й завіряти. Мовні сертифікати дійсні тільки два роки, постійно доводиться складати ці іспити, які для студента коштують недешево. Великою проблемою є переведення оцінок із одної системи в іншу. До перекладів і завірень додаються й різні збори. Зокрема, британські виші часто беруть гроші вже за саме подання заявки – і шансів, що її подання буде невдале, більше.

Отримавши диплом бакалавра в одному з німецьких університетів, поїхати за дипломом магістра до іншої країни ЄС, як це часто роблять німці, українцям набагато складніше. Головним бар'єром може стати фінансовий. Більшість українців у Німеччині навчаються без стипендії і вимушені багато підробляти після пар, аби забезпечити себе. У Німеччині іноземним студентам з-поза меж ЄС офіційно дозволяється працювати 90 повних робочих днів на рік або 180 неповних. На зароблені за цей час гроші можна прожити. Натомість, приміром, у сусідніх Нідерландах, дозволено працювати лише 10 годин на тиждень. У перерахунку на рік іноземний студент може працювати лише протягом 60 робочих днів. Обмеження годин в межах одного тижня суттєво ускладнює працевлаштування. Тому офіційно заробляти собі на життя у Нідерландах українським студентам дуже важко. Крім того, для подовження студентської візи вимагають чималих фінансових гарантій: аби отримати річну студентську візу, заявник мусить мати на гарантійному рахунку у нідерландському банку понад дев'ять з половиною тисяч євро. У Німеччині ця сума становить близько восьми тисяч, тоді як, скажімо, у Болгарії – півтори.

У Єврокомісії наголошують на неприпустимості бюрократичних приписів, які ускладнюють доступ іноземців до вищої освіти. Як негативний приклад брюссельські чиновники наводять Нідерланди [15].

Більш відкритими для вступників зі Східної Європи є вищі школи тих країн, де немає великого напливу студентів з інших країн Євросоюзу. Зокрема, до Чехії не їдуть студенти із Західної Європи. Тому чехи особливо відкриті для українців, росіян, представників балканських країн. Зазвичай всі бюрократичні процедури тут вирішуються доволі швидко. Більшою проблемою для іноземців у Чехії є мовний бар'єр. Через відтік кваліфікованих кадрів до Західної Європи Чехія потребує молодих фахівців, тому й університети цієї країни заохочують іноземців. Навчання у державних вищих школах Чехії є безкоштовним як для чехів, так і для іноземців.

Бар'єри для українців у країнах Західної Європи є невинуватими і політично мотивованими. Доступ до універси-

тетів країн ЄС – це не лише питання міграції чи економіки. Це питання відкритості: якщо ми хочемо поширювати нашу цінності, збагачувати європейську культуру, то маємо прибрати зайві бар'єри.

Незважаючи на бюрократичні перепони, кількість іноземних студентів у вищих школах країн Євросоюзу постійно зростає. Щороку, за даними Єврокомісії, до університетів країн спільноти зараховують більше двохсот тисяч студентів з-поза меж ЄС. Мобільність студентів сприяє глобальному економічному розвитку, обміну знаннями та ідеями. Єврокомісія і надалі докладатиме зусиль до створення дієвих правових рамок, аби громадяни третіх країн могли розширити свої знання і вміння завдяки освіті в Європі. Єврокомісар заявляє, що до 2012 р. буде прийнята нова директива ЄС, яка має усунути зайві бар'єри на шляху іноземних студентів до вищих шкіл Євросоюзу.

Однією з головних проблем українських студентів залишається брак коштів. Держава підтримує студентів, але дуже слабо. Щороку держава підтримує 18 студентів, які хочуть здобувати освіту в іншій країні, загалом у нас навчається 2,5 мільйона студентів. На одного студента в Україні виділяють близько 2300 євро в рік. Це 28 % середнього показника в Європейському Союзі. З державного бюджету на освіту йде понад 6 % усіх видатків. У 2010–2011 навчальному році видатки скоротили до 2270 євро. Це становить лише 51 % рівня витрат в Естонії (найменший у ЄС) або 28 % середнього по ЄС показника. Тому менш ніж 5 % українських студентів брали участь у програмах обміну між вишами різних країн, а всередині країни – лише 2 %. 75 % студентів назвали основною перешкодою в цьому брак коштів на проїзд і проживання, крім того, 42 % вказали причиною – недостатнє володіння іноземними мовами. Кожен п'ятий студент зіштовхувався з візовими труднощами під час спроби виїхати за кордон, 10 % українських студентів не бачать потреби навчатися за кордоном, бо їх задовольняє рівень освіти в Україні.

Проживання студентів за кордоном теж має свої складнощі. За результатами спеціальних соціологічних досліджень фонду «Демократичні ініціативи» та фірми Ukrainian sociology service, що їх провели в березні 2012 р., половина всіх студентів (49,9 %) є приїжджими. Проте в гуртожитках проживає лише 33,7 % студентів, 10,7 % винаймають житло, при цьому приблизно одна половина з них не отримала місця в гуртожитках, а інша – відмовилася від цього житла через умови проживання. Більшість студентів мешкає утьорох або вчотирьох у кімнаті, туалети найчастіше розраховані на мешканців поперу, чверть опитаних нарікали на відсутність гарячої води. При цьому фактично в усіх гуртожитках є місця для приготування їжі, майже в 75 % проведено Інтернет. Звичайно, умови проживання не відповідають європейській практиці, але цілком відповідають оплаті. Дві третини студентів (65,5 %) денної форми навчання відчувають потребу в кращому сполученні з корпусами свого вишу та додають: часто змушені пропускати пари через довгу дорогу, затори або навіть відсутність коштів на проїзд. Поєднувати навчання з роботою студенти змушені з матеріальних або кар'єрних міркувань. Майже 40 % студентів працюють повний або неповний робочий день, лише 14,6 % – у сфері, пов'язаній із майбутнім фахом. Ситуація краща у студентів ВНЗ, розташованих у великих містах, де пропозиція тимчасової зайнятості ширша, а платня – вища. Значно сумніше становище в середніх і малих містах, де загальний рівень безробіття вищий. Загалом проблема молодіжної зайня-

тості має тенденцію до загострення, що пов'язано також із загальноєвропейською економічною кон'юктурою [13].

Отже, міжнародні освітні програми Темпус, Еразмус Мундус, Жан Моне, Молодь в дії та інші є своєрідними інструментами реалізації загальновідомої мети перетворити ЄС на світового лідера в освіті, а європейські університети – на осередки знань та інновацій, що, в свою чергу, сприятиме взаєморозумінню між людьми, активізуватиме міжкультурний діалог. Участь українських вищих навчальних закладів у цих та інших програмах є позитивним явищем, оскільки сприяє побудові конкурентоспроможної освітньої та наукової системи в Україні.

Нагальна необхідність концентруватися на якості освіти та на запровадженні європейських стандартів забезпечення зовнішньої та внутрішньої якості має стати для вітчизняної системи вищої освіти головним пріоритетом на перспективу. Необхідно ввести в дію інструменти, завдяки яким Європа забезпечує гармонізацію своєї освіти, тобто слід повністю ввести провідник трансферу кредитів, кожен студент має отримати європейський додаток до диплома. З 2012 року такі інструменти гармонізації національної вищої освіти відповідно до європейської, як Національна рамка кваліфікацій та додаток до диплома європейського зразка, Україна почала активно впроваджувати [11; 14].

Запровадження програми національної мобільності аспірантів, подолання розриву між сферами праці й освіти, спрощення системи нострифікації, яка успадкована від радянських часів і не стимулює бажання української молоді отримати диплом іноземного вишу, сприятиме поступовій інтеграції вітчизняних наукових досліджень до світових. У Європі існує спектр угод про взаємне визнання дипломів. В Україні тільки близько 30 угод із різними країнами, тоді як вона могла мати 100 [13]. Великі сподівання покладаються на Новий Закон «Про вищу освіту», він є значно кращим за той, що маємо нині, за умови, якщо до нього не будуть вносити різні правки.

1. Андрущенко В. Австрія і Україна в структурі європейських освітніх стратегій: проблеми взаємодії / В. Андрущенко // Австрія й Україна у контексті європейської інтеграції й співробітництва. Збірник наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – С. 13–18. 2. Андрушкевич Ф. Польський «освітній прорив» та його значення для українських освітніх інновацій / Ф. Андрушкевич // Вища освіта України. – 2011. – № 1 (40). – С. 103–109. 3. Барановська Л. В., Барановський М. М. Використання досвіду роботи в проектах Європейського союзу Tempus / Tacis з метою підвищення якості професійної підготовки студентів / Л. В. Барановська, М. М. Барановський // Інтеграція вищої школи України до європейського та світового освітнього простору. – К.: «Вища освіта України», 2012. – С. 33–40. 4. Бондаренко М. Інтеграція в європейську систему вищої освіти в ІТ-галузі шляхом участі в міжнародних освітніх програмах, проектах та конкурсах / М. Бондаренко // Вища школа. № 2. – 2011. – С. 7–15. 5. Горобець Ю. ЮНЕСКО – це освітня лабораторія / Ю. Горобець // Освіта України. – 1997. – № 49 (69), 5 грудня. 6. Жулева Л. Д., Мацкевич Д. А. Некоторые вопросы интеграции вузов в мировое образовательное пространство / Л. Д. Жулева, Д. А. Мацкевич // Інтеграція вищої школи України до європейського та світового освітнього простору. – К.: «Вища освіта України», 2012. – С. 51–53. 7. Закон України «Про вищу освіту» // Організація навчального процесу у навчальних закладах; [упоряд. О. В. Ситяшенко]. – К.: Задруга, 2004. – С. 11–108. 8. Звіт Ректора Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Андрущенко Віктора Петровича за 2003–2010 роки. – К., 2010. – 184 с. 9. Згуровський М. Докорінне реформування освіти – це відтворення інтелектуальності і духовності українського народу / М. Згуровський // Освіта України. – 1997. – № 28 (48), 11 липня. 10. Інформаційно-аналітичний матеріал про основні європейські програми та ініціативи у сфері освіти і навчання, що мають міжнародний вимір [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/7336>. 11. Історія успіху // Освіта України. – 2012. – № 25, 18 червня. 12. Каленюк І. С., Гонта О. І., Вербовий М. П., Холявко Н. І. Інтеграція вищої освіти України в європейський та світовий освітній простір: економічний вимір: монографія / І. С. Каленюк, О. І. Гонта, М. П. Вербовий, Н. І. Холявко; За заг. ред. д. е. н., проф. Каленюк І. С. – Чернівці: РВК «Десяняська правда», 2011. – 165 с. 13. Портрет студента // Статті з питань освіти // Освітній портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/articles/1256.html>. 14. Табачник Д. Цього року вперше видано наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, за яким усі ВНЗ зобов'язані видавати додаток до диплома європейського зразка // Освіта України. – 2012. – № 23, 4 червня. 15. Тейзе Є. Українським студентам до «європейської мобільності» ще далеко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/abroad/higher_school/articles/23788/. 16. Шубартовський Г. Інтернаціоналізація університетської освіти / Г. Шубартовський // Вища школа. – 2011. – № 4. – С. 59–63.

Світлана Бойко

Проблема збереження української ідентичності у контексті глобалізаційних процесів

У статті аналізується поняття «ідентичність» у науковому дискурсі. Автор звертає увагу на те, що українська ідентичність не тотожна ані національній, ані етнічній. Розкриваються історичні витoki української ідентичності. Висвітлюються результати дослідження проблеми збереження української ідентичності в науковому доробку вчених Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії.

The concept of «identity» in the scientific discourse is analyzed in the article. The author directs the attention to the opinion, that the Ukrainian identity is not the same either national or ethnic identity. The historical sources of the Ukrainian identity are found out. The results of research of problem of the Ukrainian identity safeguarding by the scientific work of scientists from the National scientific & research institute for Ukrainian- and World history are showed.

На сучасному етапі розвитку науки поняття «ідентичність» займає одне з пріоритетних місць за кількістю трактувань, інтерпретацій та оцінок. Одних лише визначень ідентичності десятки. Термін «ідентичність» помітно витіснив такі звичні поняття, як «самосвідомість» та «самовизначення». Це пов'язане, насамперед, з тим, що цей термін окреслює широкий і глибокий характер позиціонування особистості в оточуючому світі, він пов'язаний як з об'єктивною, так і суб'єктивною оцінкою реальності.

Не дивлячись на це, поняття «ідентичність», як стверджує М. А. Козловець, «часто використовується у дослідженні надто розпливчато, сутність ідентичності, як справедливо

зазначають деякі автори, просто «вислизає із рук» під час спроб уловити і визначити її зміст. Розбіжності простежуються у розумінні природи цього явища, його структури, а також специфіки реалізації та застосування ідентичності у формі конкретних втілень» [8, с. 27]. Справа ускладнюється й тим, що багато дослідників використовують термін «ідентичність» для позначення її різновидів (етнічна, національна, релігійна, професійна, культурна, політична, регіональна, геополітична, цивілізаційна тощо) як щось апіорі зрозуміле, що не потребує жодних визначень.

Етимологія слова «ідентичність» (від лат. *identicus* – однаковий, тотожний) поєднує у собі два значення: перше –